

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2025. № 7.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.7.108>

УДК 338.1:352.07

*М. А. Корявець,
аспірант кафедри економіки, обліку і оподаткування,
Національний університет «Чернігівська політехніка»
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-1298-4227>*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ І СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД

*М. Koriavets,
Postgraduate student of the Department of Economics, Accounting and Taxation,
National University «Chernihiv Polytechnic»*

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF FUNCTIONING AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF COMMUNITIES

У статті досліджуються роль та функціональне призначення територіальних громад, розуміння їх діяльності та розвитку на засадах сталості. Акцентується увага на тому, що громади є активними суб'єктами соціально-економічного розвитку, які відповідальні за якість життя населення, створення комфортного середовища та реалізацію стратегічних цілей.

На теоретико-методологічному рівні проаналізовані засади розвитку та ефективного управління громадами. Показано, що аргументи на користь об'єднань майже ґрунтуються на поняттях функціональної ефективності та доцільному обґрунтуванні місцевого самоврядування.

Розкрито особливості проведення реформи децентралізації в Україні – реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади, а також доведена доцільність сталого розвитку громад. Виявлено, що теоретико-методологічні засади щодо дослідження функціонування і сталого розвитку громад є складним і багатовимірним процесом. Розкрито ключові теоретичні основи сталого розвитку, а саме концепцію триєдиного балансу, що охоплює економічну стійкість, соціальну справедливість та екологічну відповідальність. Приділена увага ключовим принципам, функціям та методологічним підходам розвитку територіальних громад. Проаналізовано поняття «територіальна громада» в працях вітчизняних і зарубіжних науковців та виокремлена основна ідея функціонування і розвитку громад, що доводять їх функціональну ефективність та сталість розвитку.

The article examines the role and functional purpose of territorial communities, understanding their activities and development on the basis of sustainability. The emphasis is on the fact that communities are active subjects of socio-economic development, which are responsible for the quality of life of the population, the creation of a comfortable environment and the implementation of strategic goals.

We are analyzed the principles of development and effective management of communities at the theoretical and methodological level. It is shown that the arguments in favor of associations are almost entirely based on the concepts of functional efficiency and the expedient justification of local self-government.

The article reveals the features of the decentralization reform in Ukraine – the reform of local self-government and territorial organization of power, and also

proves the feasibility of sustainable development of communities. It is revealed that the theoretical and methodological principles for studying the functioning and sustainable development of communities are a complex and multidimensional process. The key theoretical foundations of sustainable development are revealed, namely the concept of a triune balance, which encompasses economic sustainability, social justice and environmental responsibility. Attention is paid to the key principles of effective community development – decentralization, subsidiarity, local development, participatory democracy; the functions of communities – planning, financing, economic, social, environmental, infrastructure, management and administration; and methodological approaches to the development of territorial communities – an integrated approach, strategic planning, project-oriented and institutional. The concept of «territorial community» in the works of domestic and foreign scientists is analyzed and the main idea of the functioning and development of communities is highlighted, which prove their functional efficiency and sustainability of development, which include the proximity of the community to citizens, which is a factor of efficiency and trust; locality of initiatives, which is a source of innovation and adaptability; responsibility to residents, which is the basis of democratic governance; orientation on one's own resources, which is an incentive and factor of economic self-sufficiency of the territorial community; and decision-making that is focused on the needs of the local population, which meets the principles of sustainability.

Ключові слова: *територіальні громади, сталий розвиток, децентралізація, ефективність, соціально-екологічний розвиток, економічна стійкість, екологічна відповідальність, соціальна справедливість.*

Keywords: *territorial communities, sustainable development, decentralization, efficiency, socio-ecological development, economic sustainability, environmental responsibility, social justice.*

Постановка проблеми. Сучасні трансформаційні процеси в Україні, зокрема реформа децентралізації, суттєво змінюють роль та функціональне призначення територіальних громад, які відіграють суттєву роль у реалізації політики на місцевому рівні. Від рівня їх організаційної, економічної та інституційної спроможності залежить не лише якість надання місцевих послуг, а й загальна динаміка соціально-економічного, інноваційно-інвестиційного місцевого розвитку. Отже, на рівні громади створюються усі передумови для їх сталого розвитку.

Водночас громади стикаються з численними викликами, такими, як нерівномірністю ресурсного забезпечення, слабким інноваційним та інвестиційним потенціалом, кадровими проблемами та обмеженою участю населення в процесах управлінні. У цих умовах особливої актуальності набуває потреба у формуванні науково обґрунтованих теоретико-методологічних засад, що дозволили б системно аналізувати процеси функціонування громад та розробляти ефективні стратегії їх сталого розвитку. Незважаючи на зростання кількості наукових досліджень у цій сфері, досі відсутнє цілісне бачення методологічної основи для інтеграції принципів сталості в управлінські практики громад. Крім того, потребує уточнення понятійно-категоріальний апарат, узагальнення підходів до оцінки ефективності та сталого розвитку громад і формування дієвих управлінських механізмів.

У зв'язку з цим актуальним є комплексне дослідження теоретичних і методологічних підходів до розуміння функціонування територіальних громад, їх розвитку на засадах сталості та пошук інструментів, що здатні забезпечити системне управління місцевими ресурсами, розвитком людського потенціалу, а також інноваційним та інвестиційним потенціалами та загалом зміцненням соціальної згуртованості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика дослідження засад функціонування, розвитку територіальних громад у сучасних умовах розкривається у багатьох працях вітчизняних та зарубіжних вчених і

фахівців. Серед вітчизняних вчених слід виокремити наукові праці, де приділяється увага сталому розвитку громад та розвитку їх з врахуванням сучасних трендів, таких як, Гейда О., Добрянська Н., Заяць Т, Серохін В., Ярошенко І. та багато інших. Серед іноземних дослідників, які розкривають у своїх працях особливості муніципалітетів, ком'юніті, громад в умовах сталого розвитку слід виділити роботи Соле-Оллета А. і Бош Н., Тран К., Чандлер Джеймс А. тощо.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування теоретико-методологічних засад функціонування та сталого розвитку територіальних громад в умовах децентралізації та соціально-економічної трансформації, а також визначення ключових принципів, функцій і методологічних підходів, які забезпечують ефективність управління розвитком громад із урахуванням концепції сталості.

Виклад основного матеріалу. У контексті сучасних трансформаційних процесів в Україні, зокрема адміністративно-територіальної реформи та децентралізації влади, зростає значення спроможності територіальних громад до самостійного функціонування, ефективного управління ресурсами та забезпечення сталого розвитку. Громади сьогодні стають не лише базовим рівнем управління, а й активними суб'єктами соціально-економічного розвитку, відповідальними за якість життя населення, створення комфортного середовища та реалізацію стратегічних цілей.

Сталий розвиток громад передбачає збалансоване поєднання економічного зростання, соціальної справедливості та екологічної безпеки, що потребує впровадження новітніх підходів до стратегічного планування, управління ресурсами та участі громадян. У зв'язку з цим актуальним є формування цілісних теоретико-методологічних засад, які б слугували базою для розробки ефективної політики місцевого розвитку, враховуючи національний та міжнародний досвід. Таким чином, дослідження теоретико-методологічних основ функціонування та сталого розвитку громад є важливою передумовою для підвищення ефективності місцевого

самоврядування, посилення соціальної згуртованості та досягнення довгострокових цілей розвитку.

Відзначимо, що у своїй роботі австралійські вчені Тран К., Кортт М. та Доллері Б. проаналізували сталу взаємозалежність між чисельністю населення громади та потенційною економією від масштабування, зокрема щодо ефективності управління [1]. Дослідники підкреслили, що збільшення розміру адміністративних одиниць не обов'язково веде до зниження витрат або підвищення якості надання послуг, що свідчить про те, що процес об'єднання громад сам по собі не є гарантією підвищення ефективності. Ключовий висновок дослідження полягає в тому, що результативність місцевого самоврядування значною мірою залежить не від масштабу громади, а від рівня управлінської компетентності, громадської участі та здатності враховувати місцеві особливості.

Іспанські учені Соле-Оллета А. і Бош Н. (Іспанія) у своєму дослідженні довели, що розмір місцевої влади / громади має суттєвий вплив на витрати з надання місцевих послуг, і необхідно громадам враховувати особливості трансфертів [2]. Громади можуть досягти економії масштабу сприяти сталому соціально-економічному розвитку. Їх дослідження має значення для формування ефективної системи фінансування місцевого самоврядування.

Об'єднання громад, реформи децентралізації в багатьох країнах світу розкривається й в інших працях вчених та фахівців. Ліберальний підхід до місцевих громад Великої Британії розкривається у працях Чандлер Джеймс [3]. Чандлер Джеймс у своєму дослідженні обґрунтовує роль місцевих громад на основі класичної ліберальної теорії та аналізує його вплив на структуру та функції системи місцевого самоврядування в рамках ліберальної демократії [4]. Він стверджує, що місцеве самоврядування повинно визначати та впроваджувати ту політику, яка не порушує інтереси тих, хто знаходиться за межами його території, та представляти свою думку іншим установам, коли його політика впливає на інших. Такий підхід діє в більшій частині Європи та Північної Америки. Роль центрального уряду в контексті міжурядових

відносин полягатиме в тому, щоб виступати гарантом як індивідуальної, так і колективної свободи та рівності можливостей між місцевими органами влади, а також визначати ту сталу політику, яка впливає на всіх членів національного устрою. Отже, аргументи на користь об'єднань майже виключно ґрунтуються на поняттях функціональної ефективності та доцільному обґрунтуванні місцевого самоврядування.

Слід зазначити, що в Україні реформа децентралізації розпочалася з 1 квітня 2014 року, коли КМУ України ухвалив Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади, що стало основою для передачі повноважень та фінансів від державної влади органам місцевого самоврядування [5]. Відбулося формування «об'єднаних територіальних громад» (ОТГ). Доцільність функціонування та сталого розвитку громад у своїх працях і дослідженнях доводять й вітчизняні учені: Серохін В., Серохіна С., Бодрова І., Гриценко Г., Омеляненко О. у своїй праці доводять, що потенціал територіальних громад є тим необхідним фактором соціально-екологічного розвитку територій у сучасних умовах [6]; Заяць Т., Романюк С., Краєвська Г., Дяконенко О., Сова О. у своєму дослідженні зазначають, що основною якісною характеристикою, яка впливає на розвиток громад є їх спроможність, вони мають діяти більш гнучко і активно [7, С.141]; Добріянська Н. у своїй праці розкриває роль громади у своєму розвитку через ефективність розробки і впровадження стратегій і проєктів [8]; та багато інших вчених, які розкривають особливості функціонування та сталого розвитку громад з власними пріоритетами та баченням.

Отже, теоретико-методологічні засади щодо дослідження функціонування і сталого розвитку громад є складним і багатовимірним процесом, що потребує наукового осмислення та системного підходу. Теоретико-методологічні засади цього розвитку ґрунтуються на комплексі принципів, концептуальних положень, підходів та інструментів, які

забезпечують узгодженість між економічними, соціальними та екологічними цілями громади в довгостроковій перспективі (рис.1).

Однією з ключових теоретичних основ сталого розвитку є концепція триєдиного балансу, що охоплює:

- економічну стійкість, тобто здатність громади генерувати доходи, залучати інвестиції, інновації, забезпечувати зайнятість та ефективне використання ресурсів;

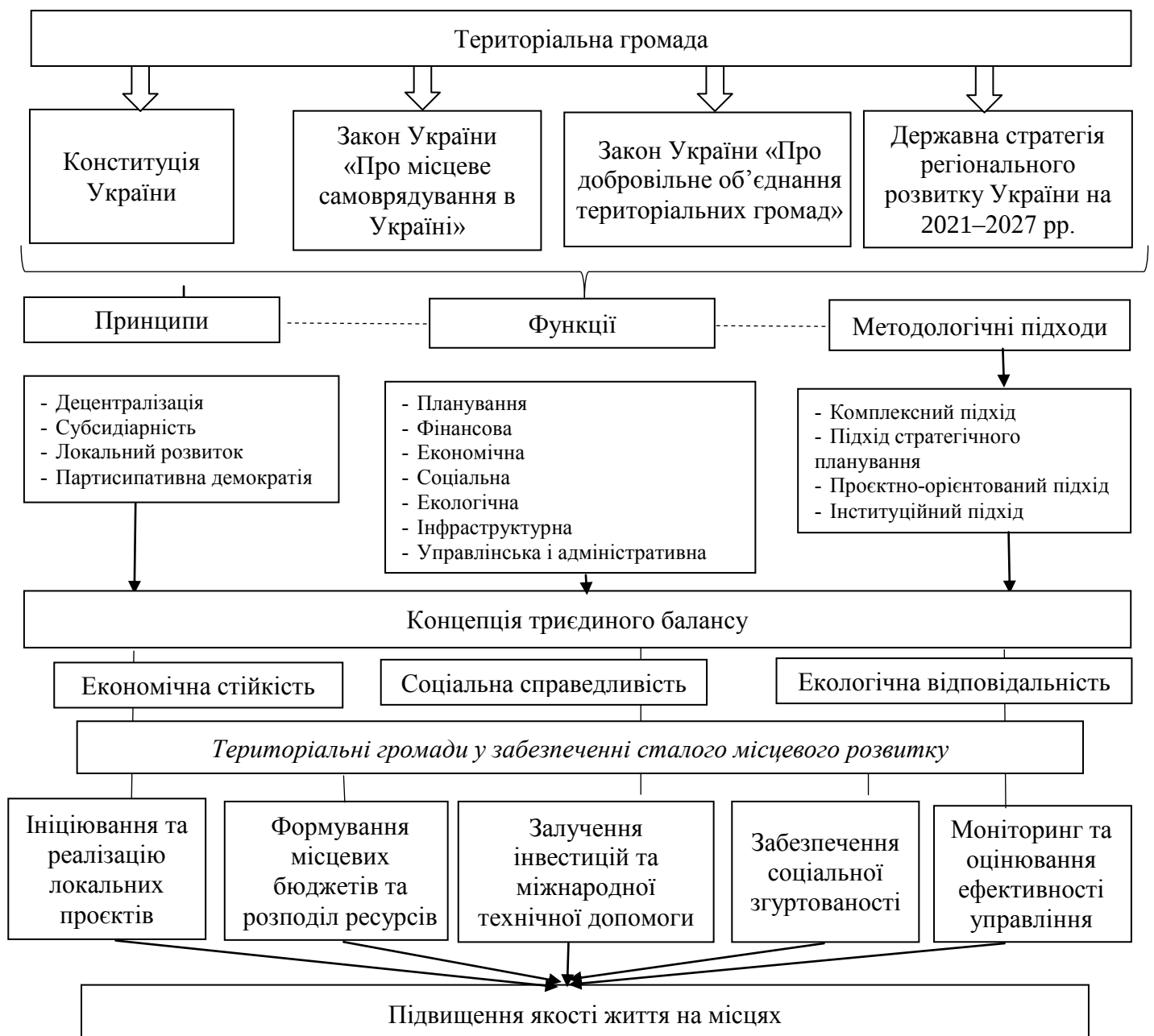

Рис. 1. Теоретико-методологічні засади сталого розвитку громад

Джерело: розроблено автором самостійно

– соціальну справедливість, що означає підтримку якісного життя, доступу до послуг, розвиток людського капіталу та зміцнення соціального капіталу;

– та екологічну відповідальність – збереження природного середовища, ресурсозбереження та впровадження екологічно безпечних практик.

З методологічного погляду, сталий розвиток громад базується на таких фундаментальних засадах – основних принципах і функціях. До принципів відносимо децентралізацію, субсидіарність, локальний розвиток, партисипативна демократія; до функцій – планування, фінансова, економічна, соціальна, екологічна, інфраструктурна, управління і адміністрування. Також сталий розвиток громад досліджується як відкрита соціально-економіко-екологічна система з численними внутрішніми й зовнішніми зв'язками, де враховуються взаємозалежності всіх сфер життєдіяльності громади при плануванні та прийнятті рішень. Територіальні громади повинні активно залучати жителів до процесів управління, стратегічного планування та реалізації місцевих ініціатив. Стратегічні програми та їх діяльність повинна бути спрямована на прийняття рішень на найближчому до громадян рівні, що гарантує оперативність та релевантність управлінських дій, та на досягнення конкретних цілей сталого розвитку, закріплених у стратегіях і програмах громади. Крім того, до важливих методологічних інструментів належать стратегічне планування, моніторинг ефективності, SWOT-аналіз потенціалу громади, індикатори сталого розвитку, інструменти залучення інвестицій, міжмуніципальне співробітництво тощо. Тобто, теоретико-методологічні засади сталого розвитку громад забезпечують наукову й практичну основу для формування дієвої моделі управління, здатної адаптуватися до викликів часу, активізувати місцеві ресурси та гарантувати добробут населення на тривалий період.

Зазначимо, що багато вчених приділяють увагу тлумаченню поняття «територіальна громада» (спільноти, муніципалітети, комуни тощо), що

розкривається як поліструктурне об'єднання [9], як первинний суб'єкт місцевого самоврядування [10], як динамічне утворення [11; 12], як ключовий суб'єкт управління соціально-економічним розвитком на місцевому рівні [8]. Таким чином, аналіз вітчизняних і зарубіжних праць дозволили виокремити основну ідею об'єднання, функціонування та сталого розвитку територіальних громад, яка полягає в тому, що саме громади характеризуються близькістю до громадян, мають локальні ініціативи і несуть відповідальність за ним перед місцевими мешканцями, опираються на власні ресурси, а отже мають найкращі можливості для їх ефективного використання, приймають рішення та реалізують політики, орієнтовані саме на потреби місцевого населення. Саме такі ознаки територіальних громад доводять їх функціональну ефективність і сприяють сталому розвитку.

Отже, по-перше, близькість громади до громадян є фактором оперативності та довіри. Це сприяє формуванню зворотного зв'язку, що є ключовим індикатором функціональної ефективності, та забезпечується соціальна сталість, яка є важливою складовою сталого розвитку. Українські дослідження показують, що 77 % мешканців підтримують передачу повноважень громадам, оскільки вони бачать у місцевому самоврядуванні найближчу до себе ланку влади, що сприяє високому рівню довіри; 61% населення були залучені до місцевих справ з початку вторгнення РФ в Україну та брали участь у громадській активності [13];

по-друге, локальні ініціативи є джерелом інновацій та адаптивності. Громади виступають інкубаторами інновацій, що адаптовані до реальних умов, і сприяють як соціально-економічному зростанню, так і зміцненню інституцій. Місцеві ініціативи формуються на основі знання конкретного соціального контексту, що дозволяє ухвалювати більш релевантні рішення. Наприклад, модель фінансування місцевого розвитку, керованого громадами (community-led local development – CLLD) в ЄС демонструють, що громади, які самостійно визначають стратегію розвитку, краще інтегрують інноваційні, економічні, культурні та екологічні складові [14]. Це відповідає методології розвитку знизу вгору, яка є стійкішою до зовнішніх викликів;

по-третє, відповідальність перед мешканцями, що є основою демократичного управління. Громади несуть пряму відповідальність перед жителями, що формує мотивацію для прозорості, підзвітності та ефективного використання ресурсів. Це підвищує якість управління та знижує корупційні ризики, що напряду пов'язано з ефективністю функціонування. Згідно з опитуванням сільських голів та їх команд, 80 % респондентів вважають важливим підвищення кваліфікації для ефективного та сталого розвитку громад, а 72% респондентів вважають, що це сприятиме підвищення професійної компетентності депутатів місцевих рад [15]. Це вказує, що громади реально несуть відповідальність і прагнуть бути спроможними та підзвітними перед мешканцями;

четверте, орієнтація на власні ресурси є стимулом і фактор економічної самодостатності територіальної громади. Залежність від місцевих ресурсів стимулює громади до раціонального використання, розвитку підприємництва, залучення інвестицій і енергоефективних практик. Отже, громади мають бути спроможними щодо місцевих джерел наповнення бюджету, достатності інфраструктурних та кадрових ресурсів для свого територіального розвитку [16, С.121]. Спроможні громади, які прогнозують ресурсну базу, забезпечують належний рівень освіти, культури, соцзахисту та ЖКГ, що формує передумови для сталого розвитку. Використання власних інструментів і ресурсів мінімізує залежність від держави та забезпечує економічну самодостатність;

п'яте, прийняття рішень, які орієнтовані на потреби місцевого населення, що відповідає принципам сталості. Громади мають змогу розробляти політики, що враховують не лише короткострокові потреби, а й довгострокові пріоритети, наприклад: збереження ресурсів, розвиток людського капіталу, екологічна безпека; а це відповідає ключовим критеріям Agenda 2030 ООН щодо сталого розвитку.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.
Проведене дослідження дозволило встановити, що територіальні громади відіграють ключову роль у забезпеченні сталого розвитку на місцевому рівні,

виступаючи активними суб'єктами управління соціально-економічними, екологічними та інституційними трансформаціями. Теоретико-методологічні засади функціонування і розвитку громад, які ґрунтуються на принципах децентралізації, субсидіарності, партисипативної демократії, самодостатності та стратегічного планування, створюють умови для ефективного використання локальних ресурсів, забезпечення соціальної згуртованості та досягнення довгострокових цілей сталого розвитку. Аналіз українських і зарубіжних підходів довів, що близькість громад до мешканців, орієнтація на локальні ініціативи, відповідальність, управлінська автономія та фокус на місцеві потреби формують функціональну ефективність, що є основою сталого розвитку.

Однак, незважаючи на позитивні результати реформи децентралізації та формування спроможних громад, актуальними залишаються питання удосконалення інструментів оцінювання ефективності, підвищення кадрового потенціалу, зміцнення бюджетної бази та інтеграції принципів сталості в управлінські рішення. Перспективи подальших досліджень є актуальними в контексті розробки системи індикаторів оцінювання сталості розвитку громад з урахуванням національного і місцевого контексту; вивчення впливу громадської участі на якість прийняття управлінських рішень; дослідження цифрової трансформації громад як фактору інституційної модернізації; аналіз механізмів залучення інвестицій та міжнародної технічної допомоги у громади; оцінки соціального капіталу як чинника згуртованості та стійкості місцевих спільнот. Таким чином, подальша наукова розробка теоретико-методологічних засад має бути спрямована на створення практичних рішень для підтримки ефективного та сталого функціонування громад в умовах динамічного соціально-економічного середовища.

Література

1. Tran C., Kortt M., Dollery B. Population size or population density? An empirical examination of scale economies in South Australian local

government, 2015-2016. *Local Government Studies*. 2019. Vol. 45. Is. 5. Pp. 632-653. DOI: <https://doi.org/10.1080/03003930.2018.1501364>.

2. Solé-Ollé A., Bosch N. On the relationship between authority size and the costs of providing local services: lessons for the design of intergovernmental transfers in Spain. *Public Finance Review*. 2005. Vol. 33. Is. 3. Pp. 343-384.

3. Chandler James A. Liberal Justifications for Local Government in Britain: The Triumph of Expediency over Ethics. *Political Studies*. 2008. №56 (2). Pp. 355-73.

4. Chandler Jim. A Rationale for Local Government. *Local Government Studies*. 2010. № 36 (1). Pp. 5-20.

5. Децентралізація в Україні з 2014 року: перші досягнення та майбутні виклики. *НІСД*. 2014. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/decentralizaciya-v-ukraini-z-2014-roku-pershi-dosyagnennya-ta-maybutni-vikliki>

6. Serohin V., Serohina S., Bodrova I., Hrytsenko H., Omelianenko O. The Potential of Territorial Communities as a Factor of Socio-Environmental Development of Territories. *WSEAS Transactions on Environment and Development*. 2023. Vol. 19. Pp. 197-206. DOI: <https://doi.org/10.37394/232015.2023.19.17>

7. Заяць Т., Романюк С., Краєвська Г., Дяконенко О., Сова О. Пріоритетні напрями формування спроможних територіальних громад в Україні. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2024. Vol.10. № 1. Pp. 135-164. URL: <https://are-journal.com/are/article/view/797/431>

8. Dobryanska N., Vechtomova G., Dobryansky R., Slyusarchuk M. United territorial community as a subject of strategic planning of territory development. *Economic Journal of Odessa Polytechnic University*. 2021. № 16. Vol.2. DOI: <https://doi.org/10.15276/EJ.02.2021.6>

9. Гейда О. В. Види територіальних громад в Україні та особливості їх правового статусу: загальна характеристика. *Європейські перспективи*. 2012. № 3. Ч. 3. С. 9-13.

10. Ярошенко І. В. Сутність і види територіальної громади: аналіз теоретичних аспектів. *БІЗНЕС ІНФОРМ*. 2021. № 7. С.134-145.
11. Chavis D. Strategic Factors for Building Community: The Five C's Community, Connections, Control, Cash & Collective Action. *Community Science*. Baltimore: Campaign Consultation, 2006. 6 p.
12. Urmas Arumäe. A Territorial Community as a Paradigm? Business: *Theory and Practice*. 2010. № 11(1). Pp. 61-69. URL: https://www.researchgate.net/publication/269974315_A_Territorial_Community_as_a_Paradigm
13. Місцева влада в Україні має досить високий рівень підтримки населення. *Офіс Ради Європи в Україні*. 26 травня 2025 р. URL: https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/local-authorities-in-ukraine-enjoy-relatively-high-levels-of-public-support?utm_source=chatgpt.com
14. Zavratnik V., Kos A., Stojmenova E. Smart villages: Comprehensive review of initiatives and practices. *Sustainability*. 2018. № 10 (7). P. 2559. DOI:10.3390/su10072559
15. Презентовано результати третього дослідження Ради Європи щодо потреб у профнавчанні органів місцевого самоврядування. *Офіс Ради Європи в Україні*. 20 грудня 2023 рік. URL: https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/training-needs-analysis-for-enhancing-ukraine-s-national-training-strategy-at-local-level?utm_source=chatgpt.com
16. Безпалько О. М. Роль територіальних громад у забезпеченні місцевого економічного розвитку: теоретичні засади дослідження. *Економіка і організація управління*. 2019. № 1 (33). с. 116-123. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2019.1.13>

References

1. Tran, C. Kortt, M. and Dollery, B. (2019), "Population size or population density? An empirical examination of scale economies in South Australian local government, 2015-2016", *Local Government Studies*, vol. 45, is. 5, pp. 632-653, DOI: <https://doi.org/10.1080/03003930.2018.1501364>.

2. Solé-Ollé, A. and Bosch, N. (2005), "On the relationship between authority size and the costs of providing local services: lessons for the design of intergovernmental transfers in Spain", *Public Finance Review*, vol. 33, is. 3, pp. 343-384.
3. Chandler, J.A. (2008), "Liberal Justifications for Local Government in Britain: The Triumph of Expediency over Ethics", *Political Studies*, vol. 56 (2), pp. 355-73.
4. Chandler, J. (2010), "A Rationale for Local Government", *Local Government Studies*, vol. 36 (1), pp. 5-20.
5. NISS (2014). "Decentralization in Ukraine since 2014: first achievements and future challenges" NISS, available at: <https://niss.gov.ua/news/statti/decentralizaciya-v-ukraini-z-2014-roku-pershi-dosyagnennya-ta-maybutni-vikliki> (Accessed 05 May 2025).
6. Serohin, V. Serohina, S. Bodrova, I. Hrytsenko, H. and Omelianenko, O. (2023), "The Potential of Territorial Communities as a Factor of Socio-Environmental Development of Territories", *WSEAS Transactions on Environment and Development*, vol. 19, pp. 197-206, DOI: <https://doi.org/10.37394/232015.2023.19.17>
7. Zaiats, T. Romaniuk, S. Kraievskaya, H. Diakonenko, O. and Sova, O. (2024), "Priority areas for the formation of capable territorial communities in Ukraine", *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, vol. 10, no. 1, pp. 135-164, available at: <https://are-journal.com/are/article/view/797/431> (Accessed 05 May 2025).
8. Dobryanska, N. Vechtomova, G. Dobryansky, R. and Slyusarchuk, M. (2021), "United territorial community as a subject of strategic planning of territory development", *Economic Journal of Odessa Polytechnic University*, vol. 2, no. 16, DOI: <https://doi.org/10.15276/EJ.02.2021.6>
9. Heida, O.V. (2012), "Types of territorial communities in Ukraine and features of their legal status: general characteristics", *European perspectives*, vol. 3, is. 3, pp. 9-13.

10. Yaroshenko, I.V. (2021), "The essence and types of territorial community: analysis of theoretical aspects", *BUSINESS INFORM*, vol. 7, pp. 134-145.
11. Chavis, D. (2006), "Strategic Factors for Building Community: The Five C's Community, Connections, Control, Cash & Collective Action", *Community Science*, Campaign Consultation, Baltimore, USA.
12. Urmas, A.A. (2010), "Territorial Community as a Paradigm?", *Business: Theory and Practice*, vol. 11(1), pp. 61-69, available at: https://www.researchgate.net/publication/269974315_A_Territorial_Community_as_a_Paradigm (Accessed 28 May 2025).
13. Council of Europe Office in Ukraine (2025), "Local authorities in Ukraine enjoy a fairly high level of support from the population", *Council of Europe Office in Ukraine*, available at: https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/local-authorities-in-ukraine-enjoy-relatively-high-levels-of-public-support?utm_source=chatgpt.com (Accessed 28 May 2025).
14. Zavratinik, V. Kos, A. and Stojmenova, E. (2018), "Smart villages: Comprehensive review of initiatives and practices", *Sustainability*, vol. 10 (7), P. 2559 DOI:10.3390/su10072559
15. Council of Europe Office in Ukraine (2023), "Results of the third Council of Europe study on the needs for professional training of local self-government bodies presented", *Council of Europe Office in Ukraine*, available at: https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/training-needs-analysis-for-enhancing-ukraine-s-national-training-strategy-at-local-level?utm_source=chatgpt.com (Accessed 28 May 2025).
16. Bezpalko, O.M. (2019), "The role of territorial communities in ensuring local economic development: theoretical foundations of research", *Economics and management organization*, vol. 19, no. 1 (33), pp. 116-123. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2019.1.13>

Стаття надійшла до редакції 12.07.2025 р.